

על "ביטורים" ו"גבורות" ...

עיון בפרשת השבוע על פי הרש"ר הירש

סבורים שרק אנחנו לברנו יוצרים את אמצעי הקיום שלנו ושל ביתנו, שכל רכוש שנלחמנו עליו עם הטבע ועם החברה יבטיח את הקיום שלנו ושל ביתנו, ואחת היא לנו היאך זכינו ברכוש זה: אם רכשנו "לחם" תוך כדי שמירת מצוות ה' ורק במסגרת המסלולים שהותוו לנו בידי ה', או טרפנו את לחם חוקנו בתחבולה פקחית וזריזה בלי לזכור את הצורך בהסכמת ה'. סכנה נשקפת לנו מן "הדאגה ללחם" – אפילו אין היא מפתה אותנו לחרוג ממסלול הצדק והחובה, שכן אם נשליך את ייבנו רק על כוחנו ועוצם ידינו, לא נוכל לדאוג רק לעורכי השעה, אלא יהיה עלינו לתת את דעתנו לעתיד הרחוק יותר ויותר ולעולם נהיה סבורים שעדיין לא יצאנו ידי חובתנו, שהרי עדיין מוטל עלינו לספק את אמצעי הקיום לימים הבאים עלינו ועל בנינו ועל בני בנינו. וכך "הדאגה ללחם" תהפוך לרדיפת ממון שאין לה קץ ותכלית ושוב לא יהיה לבנו פנוי להגות בשום עניין שיש לו משמעות רוחנית ומוסרית גרידא.

משום כך הולך אותנו ה' ארבעים שנה במדבר; שם היינו זנוחים מכל הגורמים המספקים לאדם את לחמו מן הטבע ועל ידי כח האדם, ... שהרי בעינינו ראינו שם את השגחת ה' הזן ומפרנס את ברואיו, כי לא אכלנו שם את ה"לחם", החתום "בחוחמת המאבק האנושי", אלא אכלנו את ה"מין" שה' מינה לנו. מזון זה, שה' נתן לנו ל"מנה", הגיע לכל נפש באחלינו דבר יום ביומו, ואופן נתינתו היה כך שנתגלתה בו בבירור ההשגחה הפרטית על כל נפש אדם מגדול ועד קטן. וכך היה לנו המדבר לאולפן שהכין אותנו למהלך חיינו שלעתיד.

11. עין אי"ה שבת ב', ו', ק"ה

האומר "אשתה ואותיר" - יש בו משום זרכי האמרי. השתיה הטבעית לאדם, שהיא מוכרחת לו יותר מן המזון, ושעל כן היא מובטחת ביותר לכל בעלי החיים, הצריכים לכך לקיומם, היא המים. והמים הרי מצויים לכל דורש ברוב העייתים. להורות על חמלת ד' על בריותיו, שהשקפה זו עצמה מכנסת את אור הבטחון בקרב הלב פנימה. וחרדת הרשעה משפיעה בתכונתה הרעה, שלילת הבטחון, עד אשר לא יוכל להאמין בספיפק צרכי חייו. וגם בשתיה המפורזת לכל, חסר יבאנו, וידאג פן לא ימצא לו אחר כך. זאת היא תכונת עזיבת ד', המשרשת כל מנוחה ונועם מכל רוח ונפש - הרי זה מדרכי האמרי.

הנושאים, מטפחים ולוחמים עבור רצון ה' בקרב המשפחות; ואילו בכור הבהמה יהיה ביטוי למסירת רכוש המשפחה לרצון ה' ולבעלותו.

7. רש"ר"ה שמונת כ"ג, י"ט

ראשית בכורי אדמתך, המבשרים לך כי אמנם מעשי ידך נתברכו, תביא בית ה' אלהיך: לא תביאם אל ביתך כאותה "תבואה" הבאה אליך ביתה, אלא תביאם - ביום חג מתן תורה ומיום זה והלאה - אל הבית שה' אלהיך ציווה לבנות למען תורתו. למען התורה הזאת תתמלאנה כל שיבולי הדגן ויבשילו כל פירות האילן, וכל תבואה שתביא לביתך מצירוף מגד שמים מעל ומעשי ידך מתחת - תבואת התורה היא.

8. רש"ר"ה דברים כ"ו, ב'

על ידי כך מצוה זו מטפחת את ההכרה ואת ההודאה שהסיבה הראשונה לברכת אדמתנו ולהצלחת עבודתנו היא רק רצון ה' ונאמנותנו לברית תורתו, ואילו חריצותנו וסיוע ההשפעות הפיסיות הם רק סיבה שנייה.

9. דברים ז', ג'

ויעָבְדוּ וירַעְבּוּ ויאָכְלוּ אֶת הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּת וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֵיהֶם לְמַעַן הוֹדִיעַךָ כִּי לֹא עַל הַלְוִים לְבָדוּ יִזְוֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי יְהוָה יִזְוֶה הָאָדָם:

10. רש"ר"ה דברים ח', ג'

למען הודיעך ... "לחם" הוא המזון שאדם "נלחם" עליו עם הטבע ועם תחרות הבריות ... הלחם הוא התוצר של הטבע ושל השכל האנושי השולט בעולם. נמצא שהלחם מייצג את השכל האנושי השולט בטבע ופועל בחברה עם גורמים אחרים, וכך יוצר האדם את האמצעים לקיומו. והנה יכולה המחשבה לעלות על דעתנו שכה יצירתו של האדם הוא התנאי היחיד לקיומו הארצי, וכך עלולים אנחנו לשכוח את הנהגת ה' שהיא הגורם הראשון של מזונו של אדם; ... אולם רעיון התעותועים, שמזונו של אדם תלוי רק בכח יצירתו, הוא אבן נגף מסוכנת לנאמנותנו לחובתנו. "הדאגה לפרנסת האשה והילדים" היא מניע מוצדק לפעילותנו והיא עלולה להעלים מעינינו כל התחשבות אחרת; וסכנה זו קרובה אם נהיה

1. דברים כ"ו, ב'

וְלִקְחוּת מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תֵּבִיא מֵאֲרֶזְךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֶלְהֶיךָ נִתֵּן לָךְ ...

2. שמונת כ"ג, י"ט

ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהוה אלהיך ...

3. שמונת י"ג, ב'

קָדֵשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶגֶם בְּבִנְיָ יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:

4. שמונת ד', כ"ב

וְאָמַרְתָּ אֵל פְּרַעֲה כֹה אָמַר יְהוָה בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל:

5. רש"ר"ה שמונת ד', כ"ב-כ"ג

בני בכרי ישראל - שלח את - בני. "בכר" קרוב ל"פקר", "בגר", "בקר"; בכלם מתגשם מושג החופש. "הפקר" (או "הבקר"): ללא בעלים. "בוגרת": השלב, בו יוצאת הנערה מרשות אביה. "בוקר": השעה, בה נחלצים ונבדלים העצמים מהשתרגותם הלילית. ("ליל" משורש "לול"). "בקר": אותו חלק של המקנה, הרועה חופשי, ואינו גדור בתוך מכלאות (עי' פי' בראשית א, ה). ה"בכור" אינו החופשי, המשוחרר מכבלים; אדרבא, הרי עליו להיות המשרת הראשון, וגם בחיות ובצמחים נמצא את ה"בכור". אלא צורת המלה היא פעילה ולא סבילה. הבכור אינו המשוחרר, כי אם המשחרר ... כוחות הרחם, האסורים עד אז, משתחררים ונפתחים על ידו. הוא "פטר רחם". "בכור" הוא, לא לעצמו, אלא לאלה הבאים אחריו. בו נכנסת אמו לתפקידה החדש כאם. הוא הפותח את המצעד. קדושתו, על שום שבו נתברך הבית בראשונה בילדים. ...

לפיכך, באמור ה' בני בכרי ישראל, הרי זה פירושו: בישראל ייפתח רחם האנושות, בישראל ייפתח המצעד, אליו חייבים להצטרף כל העמים כבניי.

6. רש"ר"ה שמונת י"ג, ב'

קדש - לי כל - בכור פטר כל - רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא. הבנים הבכורים יהיו אפוא נציגי ה',